

WŁODZIMIERZ SZAFRAŃSKI

WYNIKI BADAŃ NA GRODZISKU W MYŚLIBORZU NA POMORZU ZACHODNIM

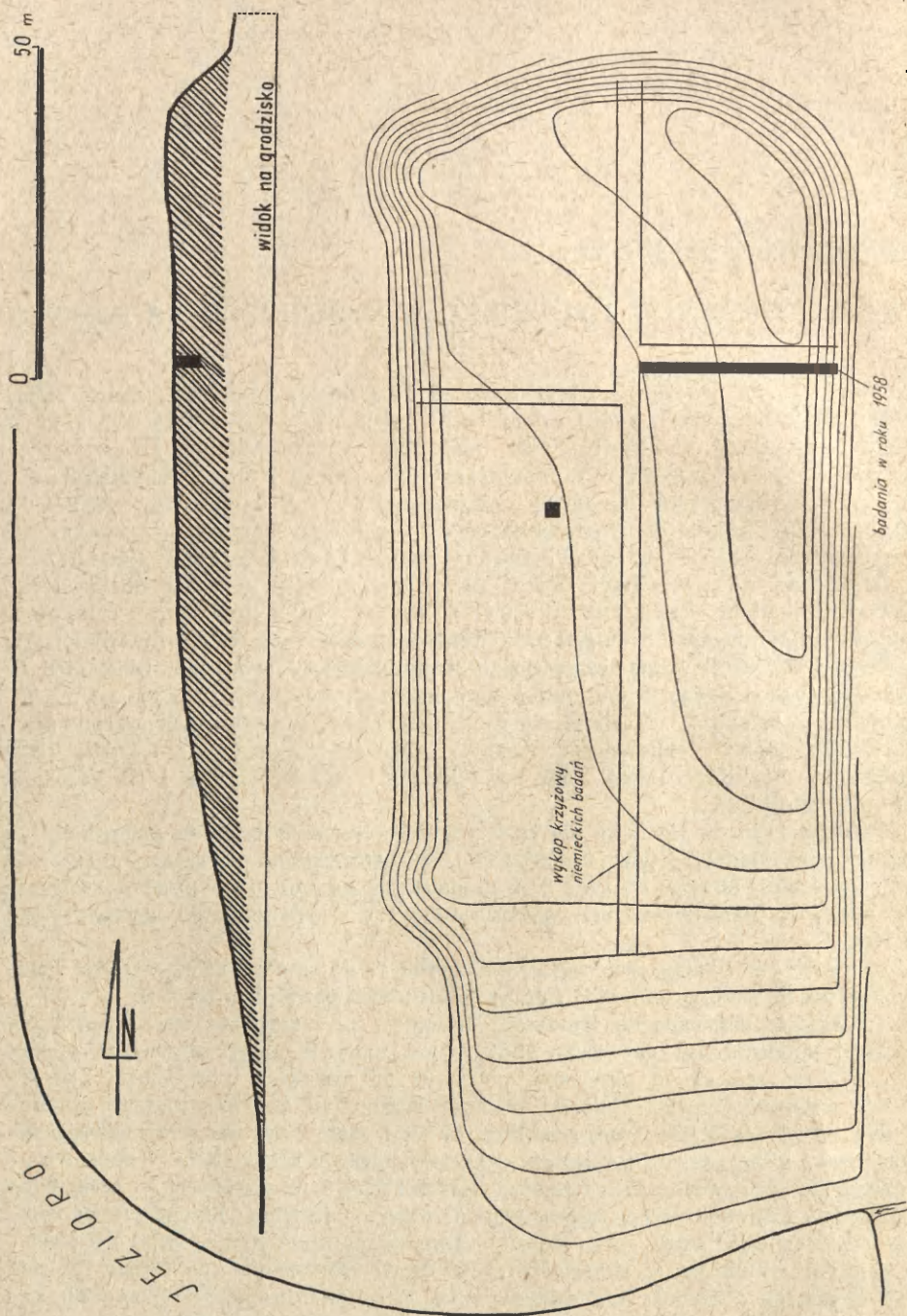
Badania na grodzisku w Myśliborzu podjęte zostały w ramach szerzej zakrojonej akcji badawczej, której celem była weryfikacja późnohalsztackich grodzisk grupy górzyczej kultury łużyckiej nad dolną Odrą. Badania przeprowadzono w połowie czerwca 1958 r. z ramienia Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w ramach współpracy naukowej z Institut für Vor- und Frühgeschichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften w Berlinie w Niemieckiej Republice Demokratycznej na odcinku badania grodów społeczeństwa wspólnoty pierwotnej.

Położone na wyniosłości terenu, określanej mianem winnicy tumskiej, nad wschodnią zatoką jeziora, grodzisko (ryc. 1) posiada kształt prostokąta i pozbawione jest wskutek niwelacji i długotrwałej orki na powierzchni śladów rozsypiska wałowego. Likwidacji uległo też jedno ze stromych zboczy grodziska. Obiekt ten figurował już od dawna w literaturze przedmiotu (F. Buchholz, W. Łęga i W. Heiligendorf, a ostatnio J. Kostrzewski i W. Szafrąński) i nawet był poddany przez W. Heiligendorfa najprawdopodobniej ok. roku 1939 zakrojonym na dużą skalę badaniom. Rezultaty jednak tych badań nie były nikomu znane i nie doczekały się publikacji.

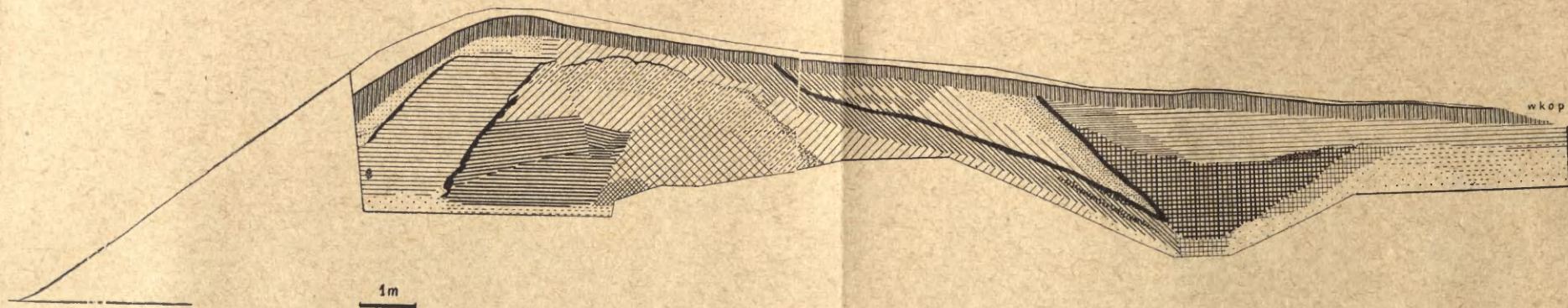
Wobec tego, iż nie tylko nie było wiadomo, czy obiekt ten — pozbawiony na powierzchni śladów wałów obronnych — jest grodziskiem górzyczej grupy kultury łużyckiej, ale czy w ogóle jest grodziskiem, postanowiono przeprowadzić systematyczne, planowe badania, wykorzystując nie zasypane dotąd wykopy sprzed 20 lat.

Rozcięte w wyniku prac wykopaliskowych aż do samego calca wzgórze ujawniło w swym wnętrzu obecność śladów kilku wałów obronnych (ryc. 2).

Odkryto zachowane do wysokości przeszło 3 m rozsypisko wału kultury łużyckiej, zbudowanego na calcu. Jądro wału stanowił nasyp ziemny w postaci grobli o trapezowatym przekroju poprzecznym, szerokiej u podstawy przeszło 4 m i wysokiej przeszło 2 m. Do ukośnej skarpy tego trzonu wałowego przystawiono od strony zewnętrznej podobnie ukośnie nachylony stos przewarstwowanego piaskiem i gliną drewna, po którym pozostały zaledwie nikiłe ślady w postaci brunatnych smużek próchniczego mułku. Stos ten miał 3 m szerokości i prawie tyleż wysokości. Naliczono w nim ok. 30 warstw drewna, bierwion układanych poprzecznie do kierunku biegu wału. Ukośna jego ściana zewnętrzna była oblicowana starannym szalunkiem z okrągłaków, pni drzew spiętrzonych pojedynczo na sobie, ułożonych zgodnie z kierunkiem wału. Na przekroju poprzecznym wału rysuje się wyraźnie pęknięcie stosu bierwion, które zachwiało statycznością wału, powodując pochylenie i opadnięcie części stosu. Osłabiony wskutek uszkodzenia

Ryc. 1. Plan warstwiczny grodziska na wzgórzu zwanym Winnicą Tumską w Mysłiborzu z zaznaczonymi wykopami
Rys. A. Wawrzyński

Ryc. 2. Myślibórz. Przekrój poprzeczny przez wał grodziska widziany od północy

W środku profilu ukośna warstwa próchnicy kopalnej, dzieląca występujący głębiej z lewej strony wał łużycki z okresu Hallstatt D ze śladami przebudowy od nikłych pozostałości po zniesionym prawie całkowicie wale wczesnośredniowiecznym, zbudowanym na wymienionej ukośnej warstwie próchnicy w IX w. Zachowany *in situ* fragment wczesnośredniowiecznego wału w postaci klina obwiedziono tłustą linią. Bezpośrednio pod ukośną warstwą próchnicy kopalnej, leżącej pod wałem wczesnośredniowiecznym, spoczywa rozsypisko wału późno-halszackiego. Występująca u podnóża wczesnośredniowiecznego wału jamę kształtu lejowatego wypełnia warstwa kulturowa wnętrza grodowego, współczesna temu wałowi i datowana na IX—X w. Nad tą warstwą znajduje się rozsypisko wczesnośredniowiecznego wału obronnego

Rys. A. Wawrzyński

wał wzmocniono, powiększając jego szerokość o dalsze 2 m przez usypanie gliniasto-piaszczystej skarpy, wzmocnionej w dolnej kondygnacji 10 warstwami drewna. Rozsypisko wyższych kondygnacji wału obronnego zostało ścięte i zniwelowane zapewne w XIX w. przy zamianie tego nieużytku na pole orne. Bliską analogię do wału myśliborskiego stanowi odkryty przez prof. Wilhelma Unverzagta wał grodu kultury łużyckiej we Włostowie nad Odrą.

Znaleziona na grodzisku ceramika kultury łużyckiej wskazuje na przejście od stylu I (A) do stylu II (B) ceramiki grupy górzyckiej, pozwalając datować grodzisko myśliborskie na początek okresu Hallstatt D, a więc na koniec w. VI p. n. e. Zachodziłaby tu znowu interesująca paralela chronologiczna między datowaniem grodu myśliborskiego a chronologią sąsiedniego grodu swobnickiego, grodu biskupińskiego na Pałukach i zdecydowanej większości grodów wielkopolskich, sprzeczna z głoszonym swego czasu poglądem, jakoby grody nad dolną Odrą miały pochodzić z V okresu epoki brązowej.

Gród w Myśliborzu był niewątpliwie również siedzibą bogatego rodu, na co zdaje się wskazywać znaczne nagromadzenie znalezisk kosztownych brązów, występujących licznie w najbliższej okolicy.

Rozsypisko wału z wczesnej epoki żelaznej wykorzystano w okresie wczesnośredniowiecznym, ustawiając na nim nowy wał obronny, szeroki u podstawy ok. 15 m. Nikłe jego resztki, wobec prawie całkowitej zagłady na powierzchni, zachowały się u samej podstawy wału w postaci zaczątku ukośnych skarp, stoków nasypu-grobl. Pod rozsypiskiem wału wczesnośredniowiecznego natknięto się we wnętrzu grodu u podnóża wału na lejowaty rów, górą do 5 m szeroki, pozostały po wybranej do budowy wału ziemi i służący początkowo, być może, za urządzenie odwadniające konstrukcję wału. Wypełnisko rowu przesycone spalenizną dostarczyło mnóstwo ułamków naczyń i kilku drobnych narzędzi. Na stropie wypełniska znajdowało się palenisko kamienne z dużą ilością odpadków po jedzeniu w postaci kości zwierzęcych i szczątków ryb. Wypełnisko rowu należy uznać za współczesną istnieniu wału warstwę osadniczą wnętrza grodowego. Pod nasypem wału odkryto szczerkę warstwy kulturowej, pochodzącej zapewne z okresu budowy wczesnośredniowiecznego grodu i urozmaicającej stratygrafię osiedla do dwóch poziomów osadniczych wczesnośredniowiecznych.

Na szczególną uwagę zasługuje znalezisko skorupy naczynia ozdobionego poniżej krawędzi fryzem ze swastyk, co zdaje się wskazywać na jego funkcję w ówczesnej obrzędowości pogańskiej.

Gród w Myśliborzu, umocniony na narożnikach bastionami analogicznymi do swobnickich, wzniesiono na samym skraju południowo-zachodnim obszaru plemiennego Pyrzyczan. Plemię Pyrzyczan, wymienione już w IX wieku przez tzw. Geografa Bawarskiego, zajmowało bezleśne dorzecze środkowej i górnej Płoni. Położenie grodu myśliborskiego w strefie puszczańskich rubieży plemiennych wskazuje na to, iż pełnił on funkcję strażnicy granicznej w systemie obronnym pyrzyckiego terytorium plemiennego. Gród myśliborski, jako jeden z elementów systemu obronnego autonomicznego państewka plemiennego Pyrzyczan, ulega zagładzie zapewne za Mieszka I, który w latach siedemdziesiątych X w., podczas podboju Pomorza Zachodniego, łamie niepożądaną barierę umocnień granicznych, utrwalających partykularyzm plemienny, niezgodny z tendencją polityki Mieszka, rozbudowującego ponadplemienne państwo polskie. Tak więc czas istnienia wczesnośredniowiecznego grodu w Myśliborzu byłyby ograniczony do wieków IX i X.

*Zakład Archeologii Polski
IHKM PAN w Warszawie*

ВЛОДЗИМЕЖ ШАФРАНЬСКИ

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ НА ГОРОДИЩЕ
В М. МЫСЬЛИБОЖ НА ЗАПАДНОМ ПОМОРЬИ

В рамках научного польско-немецкого сотрудничества обоих Институтов Академии проведено раскопки на городище в м. Мыслибож. На этом объекте немцы провели систематические исследования уже перед 20 годами. К сожалению, до сих пор никому неизвестны результаты этих работ. Так как возникает опасение, что весь материал полученный тогдашними исследованиями пропал среди военной суматохи, приступили опять к работам на городище. В результате этих исследований констатировано, что этот объект действительно является городищем гужицкой (göritzer) группы лужицкой культуры. Обнаружено тут сохранные по высоту 3 м развалины укрепительного вала, принадлежащие к периоду Галштат Д. Развалины вала ранней эпохи железа использовано в ранне-средневековом периоде, воздвигая на нем новый укрепительный вал. Ранне-средневековый „груд“ в м. Мыслибож, поставленный на рубеже территории племени пыжычан, исполнял роль пограничной коланчи этой территории в IX в., ликвидированной, по всей вероятности, Мешком I в X столетии.

WŁODZIMIERZ SZAFRAŃSKI

THE RESULTS OF THE RESEARCHES AT MYŚLIBÓRZ IN THE WESTERN
POMERANIA

Excavation works at the Myślubórz castle have been carried out jointly by the Polish and the German archaeologists. Systematic explorations had been started here already twenty years ago, their results, however, remained unknown. As the loss of the whole material seemed probable, the researches on this site were started anew. It has been ascertained that the site belongs to the Lusatian culture of the Górzyce group (goritzer). The remains of the defensive rampart, over 3 metres high, from the Hallstatt D were uncovered. Another rampart remains, dating from the Early Iron Age, were utilized in the Early Middle Ages as the basis for the new defensive rampart erected there. Early Medieval castle at Myślubórz built in the peripheries of the Pырzyce tribe served as the border watch-castle in the 9th cent. A. D. liquidated probably by Mieszko the First in the 10th cent. A. D.